

Иван Вазов
Една сцена

Пренасях се трети път, защото бездомните жители на българската столица се преместват постоянно от една къща на друга и са в своя род вечни номади, както катунарите и провинциалните чиновници в България. Всеки си представя уморителното зрелище на едно пренасяне. Хиляди и хиляди едри и ситни вещици, принадлежащи на стаите, на кухнята, на кабинетата, на тялото и на душата; тия безбройни безименни и незначителни дреболии, които, нахвърляни хаотически на колата, приличат на един дрипав музей, съставен от битпазарски чудесии, но които съставят онова нещо, което ние наричаме комфорт; инструменти на ония хиляди мънички, невидими и лесно забравими блага в ежедневиия живот, сборът на които според Смайлса прави земното, уви, несъвършеното земно щастие на разумния човек! Прочее пренасях се и това слово лесно ще обясни на читателя защо аз тоя ден позорно дезертирах из къщи, като оставих на други великомъченишката рол да ръководят костоломното преселение на моите мобили.

Аз безцелно се лутах из улиците, именно из пресните нови улици, които пометоха вонещата софийска Палестиня, когато се озовах на Св. Кралската площад. При камбанарията куп хора. Те се бяха натрупали около нещо или някого. Любопитството е прилепчиво, както прозаявката и политиката: аз тутакси приближих тълпата, заработих с лактите и си пробих път в живата стена. Тогава видях, че онова, което бе събрало толкова любопитни погледи, беше... Какво мислите, че беше? – Един помазан от файтон човек? Един пълнокръвник, паднал от апоплексия? Или друго нещастие на човек или на животно? Уви – защото нещастията будят любопитството, както щастieto – завистта. Или пък някоя нещастна мишка, хваната в капан?

Не, една жена избягала из своя!

Тая жена беше селянка и седеше на земята... Млада, мурголика, с черни хубави очи, доколкото можах да видя – понеже тя ги не вдигаше от земята, – и напето пременена, без бялата невестина забрадка, като мома с гиздав, безръкавен шопски клашник, който оставяше да се видят живописно обшитите ръкавя и поли на снежнобялата риза, с каквито се белнува всеки петък софийският пазар.

Пред навалищата, до самата селянка, прав стоеше мъжът ѝ, висок и рус момък. Аз напразно се силех да прочета в лицето му потресаещите чувства, които трябваше в тоя миг да изпитва. В цялата му физиономия се отражаваше само едно смущение, смайване, някаква безсъзнателност, нищо друго. И той, и тя бяха от село Чуковец в Радомирско.

Тълпата любопитни се състоеше наравно и от двата пола, но

природата на зрелището даваше на жените преимущество тука и те стояха на предния план; повечето увещаваха селянката да се върне при мъжа си. Но младата бежанка не мърдаше, нито отговаряше. Тя бе навела лице и очи надолу и се виждаше само черната ѝ като смола коса, която се пръскаше по рамото ѝ на няколко сплитки, преплетени със сребърни пари и бели раковини. При женските съвети присъединяваха се от време на време и някои мъже. Но самият мъж мълчеше. Най-после тя, без да вдигне лице, погледна нагоре през дългите клепачи на очите си и продума:

– Нечем да си идем, утрепете ме, нечем... Тия думи се посрещнаха със смесена глъчка, в която повечето гласове бяха в полза на мъжа. Не-надейно тълпата се разтика и даде път на един джандарин. Той дръпна грубо селянката за ръката и ѝ извика да става и да върви със стопанина си.

– Убийте ме, нечем! – каза решително тя.

Тия думи ли, появяването на властта ли в лицето на джандарина прехвърлиха наведнаж симпатиите на страната на бежанката. Мълвата вземаше друг тон.

– Не ще ли го мари? Като го не ще, какво искат от булчето?... Това насила бива ли? – викаше една.

– Клетата от какво ли добро е бегала. Я нека си върви при мъжа, кой прави като нея? – избъбра една коренна софийка, на която и двете ръце бяха запразнени от зеленчук.

Думите ѝ се потвърдиха и от още две други госпожи.

– Почерни ми лицето! Почерни ми лицето!... – чу се разплакан глас, пълен с истинско отчаяние. Аз го помислих, че принадлежи на горкия мъж; но не – плачеше и хълцаше един шоп – старец. Казаха, че той бил бащата на селянката.

Джандаринът дръпна пак селянката и я поизправи, но тя се пак откъсна и тръшна в праха.

– Варварство, варварство! – гълчеше сърдито там един висок студент от висшия курс, когото не познавах.

– Душата ли ще извадите на жената? Щом го не обича – свършено! – обади се енергично една дебела млада чехкиня, която държеше отпреде си една кошница, голяма колкото Ноевия ковчег, пълна с разни дивечки и меса.

Очевидно, тука бяха в стълкновение два мира, две цивилизации.

Представителят на властта хвърли полузастрашителен, полупрезрителен поглед на грамадната владетелка на кошницата, извика на мъжа и

на неколцина да помагат, па един под мишница, други за крака повдигнаха хоризонтално селянката. Нещастната правеше отчаяни, но безпозелни усилия да се изскубне от толкова ръце. Тя се свиваше, дърпаше, издигната тъй на въздуха, но като съзря, че подведоха файтон, в който да я турят, изплака безнадеждно:

– Нечем!

Тая груба и отвратителна картина на оскърбение човешката личност покърти всинца ни. Публиката се разсърди, очите се гневно устремиха въз похитителите на жертвата, която крещеше умолително. Жените се повлякоха по тях, протестите ставаха по-енергични и по-резки. Шумът и негодуванието дойдоха до върха си, когато мъжът изведнаж из крайна апатия дойде в свирепост и удари с няколко юмука жена си по лицето, за да смири упорството ѝ.

– Боже мой! Какво нещастие! – извика студентът и се спусна връз джандарина и мъжа, като да им изтегли из ръцете жертвата. И под същия импулс, като галванизирани, всичката тълпа направи същото движение и се затече на помощ на селянката. Нямахме вече ни един глас, ни една душа, ни един поглед, който да не беше за нея. Стълкновението беше неминуемо между възмутената човешка съвест и „законното право“, но в същия миг селянката биде хвърлена във файтона, в който се качиха и джандаринът, и мъжът. Настръхналата навалица се спря поразена, като видя, че колата тръгва; но тозчас видяхме, че неравната борба се поднови и в колата между двамата мъже и жената и тя, види се, подир героични усилия, успя да се изправи цяла с очевидната цел да се хвърли от колата. Навалицата пак се спусна. Но появяването на селянката изчезна като едно видение. Тя се пак смъкна във файтона под дъжд юмуци и там сега се видеше само главата на джандарина, а отстрани стърчаха само двата крака, обути в цървули, на селянката. Файтонът закриви из новата улица, която е между митрополията и Дондуков булевард – тогава пак видяхме цялата група: селянката беше простряна в дъното на колата, в краката на джандарина, а мъжът ѝ с цялата тежест беше се тръшнал въз нея, за да ѝ пресече всяка възможност за изскубване, а с една ръка ѝ запушваше устата, за да не вика.

Ние останахме смаяни на мястото си, с поглед, прикован на отходящия файтон, който скоро изчезна. Тълпата бавно се разотиде. Няколко жени разменяха последните си впечатления.

– Та какъв живот ще бъде подир това? – питаше една.

– Не видиш ли, каквото е бил и досега. Клетата женица! – отзова се друга състрадателно.

– Истина, той я много биел...

– Така ли? Та коя няма да стори като нея? – пое друга.

– Я си гледайте работата – извърна се една, която тръгваше, – и тя е хубостница: каквото дирила, намерила...

Всичките се обърнаха въпросително към говорещата.

– Не чухте ли баща ѝ какво казваше? Срамотница! Тия обяснения поохладиха симпатията към жертвата и внесоха изново разногласие в разговора.

– Тогава пада ѝ се да яде бой – забележи една строго.

– Е, ще я накара ли с това повече да го обича – пое друга.

– Нека, нека. Нека познава човека си, жена му е най-последно; сега навикнаха всички от нищо да оставят мъжете си... къде ще му иде краят тъй?

– Ами къде я води сега? Тя го мрази.

– Мрази го, но той я обича като луд, жена му е... Я си помислете какъв срам му докара!... Да я скъса макар, вонтата недна – гълчеше друга.

Аз си тръгнах. Но и нататък в ума ми се въртяха образите и на невярната съпруга, която заставяха чрез градушка юмруци в главата да възлюби мъжа си; и на мъжа, който, оставен и обезчестен от нея, още по-страстно ѝ се привързваше и с варварски бой я отвеждаше назад в дома си, който щеше да стане вечен ад и за двамата; и на джандарина, инструмент на закона, който запазваше правото на по-силния, и всичко това сгруппиране на факти, повидимому прости, защото всеки ден не ги повтаря, а всъщност така загадъчни, непроницаеми и трагични, прие в мислите ми хаотичен образ и се превърна в мрачна като нощ енигма!...

Като кривнах зад ближния завой, аз пак се обърнах и видях жените, че още гълчаха на първото си място. Вероятно и тях затрудняваше енигмата, същият страшен въпрос, по-страшен от всичките Дамоклеви мечове, които висят над главата и на варварските, и цивилизованите общества; въпросът, който никакви гениални умствувания на новата философия, никакви социални и политически преврати няма да го разрешат... И кой знае де е секретът на тая страшна дисхармония между двете половини на човешкия род? Дали не е в условията на живота, дали не е в степента на културността на тая чуковецка мадам Бовари, на тая българска госпожа Каренина или е в историята на човечеството, или в други негли обстоятелства, или пък в подвижното и капризно като вълна човешко сърце?...

Да, въпрос страшен... Не вярвам и почтените ония софийки да са

Една сцена

го разрешили...

1890

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Надежда Владимирова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5014>]